

ЗАПАДНИТЕ БАЛКАНИ

ЕС е разработил политика за подкрепа на постепенната интеграция на държавите от Западните Балкани със Съюза. На 1 юли 2013 г. Хърватия стана първата от седемте държави, които се присъединиха към ЕС, а Черна гора, Сърбия, Република Северна Македония и Албания са държави — официални кандидати за членство. Започнаха преговори за присъединяване с Черна гора и Сърбия и започна разглеждането на главите по присъединяването им, а Босна и Херцеговина и Косово са държави — потенциални кандидати.

ПРАВНО ОСНОВАНИЕ

- Дял V от Договора за Европейския съюз (ДЕС): външна дейност на ЕС;
- Член 207 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС): международни търговски споразумения;
- Член 49 от ДЕС: критерии за подаване на молба и за членство.

ЦЕЛИ

ЕС се стреми да насърчава мира, стабилността и икономическото развитие на Западните Балкани и да разкрива перспективата за интеграция в ЕС.

ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ

През 1999 г. ЕС стартира процеса на стабилизиране и асоцииране (ПСА), рамка за отношенията между ЕС и държавите от региона, както и Пакта за стабилност — по-широка инициатива, включваща всички ключови международни участници. През 2008 г. Пактът за стабилност беше заменен със Съвета за регионално сътрудничество. През 2003 г. на заседанието си в Солун Европейският съвет потвърди, че всички държави, участващи в процеса на стабилизиране и асоцииране (ПСА), са потенциални кандидати за членство в ЕС. Този „европейска перспектива“ беше потвърдена в Стратегията на Комисията за Западните Балкани от февруари 2018 г. и в Декларацията от София след срещата на върха ЕС—Западни Балкани, проведена на 17 май 2018 г. в българската столица.

ИНСТРУМЕНТИ

А. Процесът на стабилизиране и асоцииране (ПСА)

Стартиран през 1999 г., ПСА е стратегическата рамка в подкрепа на постепенното сближаване на държавите от Западните Балкани с Европейския съюз. Той се основава на двустранни договорни отношения, финансова помощ, политически диалог, търговски отношения и регионално сътрудничество.

Договорните отношения са под формата на споразумения за стабилизиране и асоцииране (ССА). Те предвиждат политическо и икономическо сътрудничество и създаване на зони за свободна търговия със съответните държави. Основавайки се на общите демократични принципи, на правата на човека и на принципите на правовата държава, всяко ССА създава устойчиви структури за сътрудничество. Съветът за стабилизиране и асоцииране, който заседава веднъж годишно на равнище министри, следи за прилагането и изпълнението на споразумението. Той се подпомага от Комитета за стабилизиране и асоцииране. На последно място, Парламентарен комитет по стабилизиране и асоцииране осигурява сътрудничеството между парламентите на страните от Западните Балкани и Европейския парламент.

След влизането в сила на ССА с Косово през април 2016 г. вече са налице ССА с всички страни от Западните Балкани и потенциални държави — кандидатки за членство. В случая с Косово ССА е споразумение само с ЕС, което не е необходимо да бъде ратифицирано от държавите членки (пет държави членки не признават Косово като независима държава). Във временните споразумения са включени търговски и свързаните с търговията аспекти на ССА: те обикновено влизат в сила в кратки срокове след подписването им, тъй като търговията е изключителна компетентност на ЕС.

Б. Процесът на присъединяване

Държавите — кандидатки за членство в ЕС, трябва да изпълняват политическите критерии от Копенхаген (вж. информационната брошура, озаглавена „Разширяване на Съюза“). След като дадена държава е призната за държава — кандидатка за членство, тя преминава през различните етапи от процеса със скорост, която в голяма степен зависи от собствените ѝ показатели и собствения ѝ напредък.

Държавата — кандидатка за членство, трябва да приеме и приложи цялото законодателство на ЕС (достиганията на правото на ЕС). Комисията докладва за напредъка в годишните доклади за всяка държава. Всяко важно решение се взема от Съвета, който действа с единодушие, от започването на преговорите до тяхното приключване. Договорът за присъединяване трябва да се одобри от Парламента и Съвета, преди да бъде ратифициран от всички договарящи държави.

Държавите — кандидатки за членство, и държавите — потенциални кандидатки за членство, получават финансова помощ за провеждане на необходимите

реформи. От 2007 г. насам предприсъединителната помощ на ЕС се управлява чрез единен инструмент: Инструмент за предприсъединителна помощ (ИПП).

Повечето държави — кандидатки за членство, и държави — потенциални кандидатки за членство, също могат да участват в програми на ЕС.

В. Регионално сътрудничество

Европейската интеграция и регионалното сътрудничество са тясно свързани. Една от ключовите цели на ПСА е да насърчава държавите от региона да си сътрудничат в широк диапазон от области, включително и в наказателното преследване на военни престъпления, въпросите, свързани с границите, бежанците и борбата с организираната престъпност. Специален компонент на ИПП е насочен към регионалното сътрудничество и трансграничните програми.

Съветът за регионално сътрудничество (СРС), чието седалище е в Сараево, действа под ръководството на процеса за сътрудничество в Югоизточна Европа (ПСЮИЕ). СРС има за цел да подпомага европейските и евроатлантическите стремежите на своите държави, които не са членки на ЕС, и да развива сътрудничеството в области, като икономическо и социалното развитие, енергетика и инфраструктура, правосъдие и вътрешни работи, сътрудничество по въпросите на сигурността, изграждане на човешки капитал и парламентарни отношения. ЕС и много отделни държави членки подкрепят СРС и участват в него.

Друга важна регионална инициатива е Централноевропейското споразумение за свободна търговия (ЦЕФТА). В допълнение страните от Западните Балкани участват в редица регионални рамки.

Г. Безвизов режим на пътуване

Безвизов режим на пътуване в Шенгенското пространство беше предоставен на гражданите на бившата югославска република Македония (понастоящем Република Северна Македония), Черна гора и Сърбия от декември 2009 г., а на гражданите на Албания и Босна и Херцеговина — от ноември 2010 г. През януари 2012 г. беше стартиран диалог за либерализиране на визовия режим с Косово. През юли 2018 г. Комисията потвърди, че Косово е изпълнило последния критерий. През септември 2018 г. Парламентът последва този пример и реши да започне междуинституционални преговори, които вече са в ход.

НАСТОЯЩО ПОЛОЖЕНИЕ

А. Албания

Албания кандидатства за членство в ЕС на 28 април 2009 г. През 2012 г. Комисията отбеляза добър напредък и препоръча на държавата да се предостави статут на държава — кандидатка за членство, при условие че бъдат предприети непроведените реформи. Това условие беше изпълнено в голяма степен преди парламентарните избори в държавата, проведени през юни 2013 г. През октомври 2013 г. Комисията недвусмислено препоръча да се предостави на Албания статут на държава — кандидатка за членство в ЕС, който тя получи през юни 2014 г. С оглед на отбелязания от страната напредък Комисията препоръча в докладите си от 2016 и 2018 г. да бъдат започнати преговори за присъединяване с Албания.

През юни 2018 г. Съветът постигна съгласие относно евентуалното започване на преговори с Албания за присъединяване през юни 2019 г., при условие че са изпълнени необходимите условия.

Б. Босна и Херцеговина

Босна и Херцеговина е потенциална държава кандидатка. ССА беше договорено и подписано през юни 2008 г., но влизането му в сила беше замразено, главно поради неспособността на страната да изпълни ключово решение на Европейския съд по правата на човека. Обновеният подход на ЕС към страната, който се концентрира в по-голяма степен върху икономическото управление, даде възможност ССА да влезе в сила на 1 юни 2015 г. Страната представи кандидатурата си за членство на 15 февруари 2016 г. В момента Комисията изготвя своето становище въз основа на отговорите на Босна и Херцеговина на всеобхватен въпросник. Междувременно неспособността на парламента на Босна и Херцеговина да постигне съгласие относно процедурния правилник, уреждащ нейните заседания с Европейския парламент (два пъти годишно), означава, че от ноември 2015 г. насам не се провеждат такива заседания. Това представлява нарушение на ССА от страна на Босна и Херцеговина.

В. Република Северна Македония

Бившата югославска република Македония (понастоящем Република Северна Македония) подаде заявление за членство в ЕС през март 2004 г. и през декември 2005 г. получи статут на държава — кандидатка за членство в ЕС. Въпреки това страната не беше в състояние да започне преговори за присъединяване, главно поради спора с Гърция относно използването на наименованието „Македония“. Този спор бе успешно разрешен чрез „Споразумението от Преспа“ относно ново наименование на държавата — Северна Македония, което влезе в сила през февруари 2019 г. От 2009 г. насам Комисията постоянно препоръчва да бъдат започнати преговори за присъединяване — препоръка, която винаги е била подкрепяна от Парламента. През юни 2018 г. Съветът постигна съгласие относно евентуалното започване на преговори със Северна Македония за присъединяване през юни 2019 г., при условие че са изпълнени необходимите условия.

Г. Косово

Подобно на Босна и Херцеговина, Косово е потенциална държава — кандидатка за членство в ЕС. Тя едностранно обяви независимостта си през февруари 2008 г. Всички държави членки, с изключение на пет (Гърция, Испания, Кипър, Румъния и Словакия), са признали независимостта на Косово. В региона Сърбия и Босна и Херцеговина не са признали Косово. През юни 2012 г. беше издадена пътна карта за либерализиране на визовия режим. През юли 2018 г. Комисията потвърди, че Косово е изпълнило последния критерий. През септември 2018 г. Европейският парламент последва този пример и реши да започне междуинституционални преговори, които вече са в ход. След като през април 2013 г. беше постигнато историческо споразумение между Белград и Прищина относно нормализиране на отношенията („Брюкселско споразумение“), Европейският съвет взе решение да започне преговори за сключване на ССА с Косово през юни 2013 г. ССА влезе

в сила на 1 април 2016 г. Бъдещата интеграция на Косово в ЕС продължава, подобно на Сърбия, да бъде тясно свързана с диалога на високо равнище между Косово и Сърбия, който се провежда с посредничеството на ЕС и следва да доведе до правно обвързващо всеобхватно споразумение за нормализиране на отношенията.

Д. Черна гора

Черна гора, която през 2006 г. получи независимост, кандидатства за членство в ЕС през декември 2008 г. Държавата е със статут на държава — кандидатка за членство, от декември 2010 г., а преговорите за присъединяване започнаха през юни 2012 г. В съответствие с „новия подход“ на ЕС към процеса на присъединяване разглеждането на основните преговорни глави, свързани с принципите на правовата държава — глава 23 относно съдебната реформа и основните права и глава 24 относно свободата, сигурността и правосъдието — започна на първоначален стадий от преговорите през декември 2013 г. До края на 2018 г. бяха отворени 32 от общо 35 преговорни глави. През февруари 2018 г. Комисията публикува нова стратегия за Западните Балкани, в която се посочва, че Черна гора (и Сърбия) биха могли да се присъединят към ЕС до 2025 г., въпреки че признава, че тази перспектива е „изключително амбициозна“.

Е. Сърбия

Сърбия подаде молбата си за членство в ЕС през декември 2009 г. и получи статут на държава — кандидатка за членство, през март 2012 г., след като Белград и Прищина постигнаха споразумение по въпроса за регионалното представителство на Косово. Преговорите за присъединяване бяха официално открити на 21 януари 2014 г. Разглеждането на първите две глави, включително на главата за нормализирането на отношенията с Косово, започна през декември 2015 г. Ключовите глави относно принципите на правовата държава, глави 23 и 24, бяха отворени на 18 юли. До края на 2018 г. бяха отворени общо 16 преговорни глави. През февруари 2018 г. Комисията публикува нова стратегия за Западните Балкани, в която се посочва, че Сърбия (и Черна гора) биха могли да се присъединят към ЕС до 2025 г., въпреки че признава, че тази перспектива е „изключително амбициозна“. Бъдещата интеграция на Сърбия в ЕС продължава, подобно на Косово, да бъде тясно свързана с диалога на високо равнище между Сърбия и Косово, който се провежда с посредничеството на ЕС и следва да доведе до правно обвързващо всеобхватно споразумение за нормализиране на отношенията.

РОЛЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

Парламентът участва пълноценно в процеса на стабилизиране и асоцииране и неговото одобрение е необходимо за сключването на всички ССА (член 218, параграф 6 от ДФЕС). Парламентът също така трябва да даде одобрението си за всяко ново присъединяване към ЕС (член 49 от ДЕС). Освен това чрез бюджетните си правомощия той оказва пряко влияние върху отпуснатите средства в рамките на Инструмента за предприсъединителна помощ. Комисията по външни работи на Парламента назначи постоянни докладчици за всички

държави — кандидатки за членство, и държави — потенциални кандидатки за членство. Парламентът изразява своите позиции относно разширяването под формата на годишни резолюции по повод на най-актуалните доклади на Комисията по държави. И на последно място, но не и по значение, той поддържа редовни двустранни отношения с парламентите на страните от Западните Балкани чрез своите делегации, които средно два пъти годишно обсъждат с колегите си от тези страни въпроси, свързани с ПСА и с процеса на присъединяване към ЕС.

André De Munter
04/2019

